

azzal, hogy «fegyveres erő a régi nagy Magyarországot nem fogja visszaszerezni soha». Lángoló buzgalommal sorolja fel a tetszetős elméleteket, amelyeket az önzés legrútabb faja igazolásainak mond, «amikor a hatalomvágy letiport népmilliók elnémult kétségbeesése felett a hazafiasság nemzetiszínű köntösében tetszeleg». És szinte kétségbeesetten kéri a fiatalokat, hogy tanuljanak apáik sorsának tragikus öszeomlásából: Tanuljátok meg, hogy nem szabad utánoznotok!

Költői erővel megírt bevezetése után nagy felkészültséggel világítja meg a világháború okait, a monarchia helyzetét, belső és külső céljait, a nagyhatalmak aspirációit, a kisebbségi ügyet s a háború utáni magyar közéletet. Szinte szemünk előtt alakítja ki a békés haladás és a gyilkos féltékenység két frontját, amelyeknek harcától Európa jövője függ. Részletesen sorra veszi a revízió szószólóit. Rothermere lordtól az Elsass-Lothringer Zeitung cikkírójáig és humanisztikus lelkeségtől átfűtött könyvét bizakodó optimizmussal fejezi be.

Ha nincs is sok remény arra, hogy okos gondolatait a nemzetek vezető politikusai megszívleljék, a magyar ifjúság sokat tanulhat belőlük. (—)

Dr. Lósy—Schmidt Ede: Hatvani István élete és művei. I. rész. (A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság I. osztályának kiadványa.)

Ez csak az első része annak a nagy szorgalommal összeállított kétkötetes műnek, amely tudós professzor Hatvani életével és munkáival foglalkozik. A 220 oldalas könyv a legnagyobb részletességgel számol be a kiváló tudós életének minden fölkuatható lépéséről, fordulatáról, kül- és belföldi szerepléséről. Kora ifjúságától haláláig kíséri nagyszerű munkásságát és pompás portréját adja a kitűnő családapának, tanárnak, egyházi szónoknak, tudósnek és nagyhirű orvosnak

egyaránt. Az ördögösségéről szárnyra kelt mondákat is részletesen ismerteti. Régebbi életrajzírói ezeket a mondákat Hatvani fizikai kísérleteiből származtatták. Lósy—Schmidt azonban Révész Imrere hivatkozik, aki már negyven évvel ezelőtt írott életrajzában említi, hogy az egész mondacsoportozatot a szellemdús és élces Kazinczy Sámuel költötte. De még ez sem valószínű, mert a szerző egy, a Kazinczyénál is régibb kéziratot talált kutatásai közben, és mind a kettőt másolatnak tartja. A Hatvani-mondák ugyanis számos másolatban forogtak a debreceni kollégium deákjai között közkézen. A szerzők nevei alkalmassint már akkor is ismeretlenek voltak, amikor ezek a mondák forgalomba kerültek. Heinrich Gusztávnak is — amint írja — az a véleménye, hogy a Hatvaniról szóló varázstörténetek debreceni deákoknak, tanult és olvasott embereknek kis részben komoly, legnagyobb részben azonban tréfás ötletei s azoknak a néphez, mint szerzőhöz, semmi közük.

A könyv függeléként Hatvani latinnyelvű életrajzát közli.

A mű második kötetében a szerző a nagyhirű professzor tudományos munkásságát fogja méltatni. (ich)

Remsey György: Az eszeveszettek. Mysterium 4 felvonásban. (Kiadja a Spirituális Művészek Szövetsége, Budapest.) A szerző a könyvhöz meglepő és megdöbbentő előszót írt. Meglepő, mert szokatlan, hogy valaki munkájának vélt értékeit ennyire, szerénynek éppen nem nevezhető módon kommentálja, meglepő, hogy eleve bizonyos szimbolikus mélységeket akar a darabban az olvasóval felfedeztetni. És megdöbbentő, mennyi gyűlölettel nyilatkozik a darabját elutasító színházakról s hogy ilyen kitételeket használ előszavában: «A színház lealjasodott... az eunuch irodalom...» Mind ezeket csak regisztrálok, cáfolásuk